

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญ เพราะเป็นวิชาที่ช่วยให้เห็นภาพจริงและสามารถนำมาใช้อธิบายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ทุกด้านอาจกล่าวได้ว่าวิชานี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ เพราะจะช่วยทำให้พลเมืองของประเทศนั้น ๆ เข้าใจสภาพของประเทศที่ตนอาศัยอยู่เปรียบเสมือนกระจกเงาที่จะส่องให้เห็นสภาพของประเทศว่าควรที่จะพัฒนาคนใดคนไหน ควรจะทำอะไรก่อนและมีอะไรอยู่บ้าง เป็นต้น

เนื่องจากวิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวางและมีเนื้อหาที่กล่าวถึงปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต อธิบายถึงการพัฒนาที่นำไปสู่สภาพความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของมนุษย์ วิชานี้จึงช่วยให้เยาวชนรู้ถึงคุณค่าของความเข้าใจร่วมกันระหว่างประชากรในประเทศต่าง ๆ ซึ่งยูเนสโก เรียกว่า "ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ"¹ นอกจากนี้วิชาภูมิศาสตร์ยังมีคุณค่าในการพัฒนาสติปัญญา การเป็นพลเมืองที่ดีที่เฉลียวฉลาดของชาติ ส่งเสริมความรู้ให้วิชาแขนงอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา เป็นต้น

ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ในโลกกำลังทวีขึ้นอย่างมากมาย ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาเหล่านี้ส่วนมากเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งในเมืองใหญ่และชนบท สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับวิชาภูมิศาสตร์ ประเทศต่าง ๆ จึงได้จัดวิชาภูมิศาสตร์ไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับและปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศตลอดเวลา

¹ สวาท เสนาณรงค์, คู่มือการสอนวิชาภูมิศาสตร์, ผู้แปล (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510), หน้า 3-9.

สำหรับประเทศไทยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดความมุ่งหมายของการสอน วิชาภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้คือ "ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับการผลิต การบริโภคและการสงวนทรัพยากรของสังคม และให้รู้จักเหตุ ผลรู้จักแก้ปัญหา รู้จักประเมินผล (โดยเฉพาะเหตุผล ขอให้จริงทางภูมิศาสตร์)"²

การสอนวิชาภูมิศาสตร์ในประเทศไทยยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้วข้าง ต้นนี้ทุกประการ สังเกตได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่นการลักลอบตัดไม้ การเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อน ลอย เป็นต้น การสอนวิชาภูมิศาสตร์จะดำเนินไปควบคู่และบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์จะต้องเห็นความสำคัญและ เห็นคุณค่าของวิชาเป็นอย่างดี ต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชา มีการเตรียมการสอนด้านเนื้อหา วิชา สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่าง ๆ ดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นอย่างดี มีความ คิคริเริ่มและทันต่อเหตุการณ์ของโลก เป็นผู้ที่มีใจกว้างขวางยอมรับฟังความคิดเห็นและมีความ รับผิดชอบในการสร้างทักษะและทัศนคติในการเป็นพลเมืองดีของชาติ นอกจากนี้ครู ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ต้องปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอควยการอ่านตำรา ฟังข่าวเกี่ยวกับเหตุ การณ์ปัจจุบันทุกวัน เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ไปทัศนศึกษาเพื่อประโยชน์ในการนำมา สอน ทั้งการสอนในปัจจุบันควรเน้นที่มโนทัศน์ (Concept) และหลักเกณฑ์ของวิชานี้ มากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย

²ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ, หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น, โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509, หน้า 14.

การเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในปัจจุบันยังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย จากหนังสือคู่มือการสอนวิชาภูมิศาสตร์ของยูเนสโก ซึ่ง สวาท เสนาณรงค์³ เป็นผู้แปล ปรากฏว่าผู้บริหารได้จัดครูที่ไม่มีความรู้เฉพาะ หรือไม่ได้รับการฝึกฝนทางค่านวิชาขึ้นมาสอน ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผลสมความมุ่งหมาย ปัญหาที่มีความสำคัญพอ ๆ กันก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวครูสอนวิชาภูมิศาสตร์เอง บุญถิ่น อรรถจักร⁴ กล่าวถึงปัญหานี้ว่า ครูมักจะถูกมากเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกหัดตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ครูไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญคือ ครูมีพื้นฐานความรู้ทางภูมิศาสตร์น้อยและไม่รู้จักศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการของโลกปัจจุบันด้วย ปัญหานี้จึงเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของเด็ก

สังคมไทยปัจจุบันปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบต่องสังคม ขาดความคิดริเริ่ม และขาดความสนใจต่อเหตุการณ์ประจำวันของโลกและสังคม ผู้วิจัยมีความเห็นวิชาภูมิศาสตร์มีส่วนในการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะเนื่อหากำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทางานเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการผลิตและการบริโภค ให้ความรู้และความเข้าใจอันเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาประจำวัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้นักเรียนเข้าใจได้ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นโลก ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาขอเท็จจริง ปัญหาและอุปสรรคของการสอนวิชาภูมิศาสตร์ว่าเป็นอย่างไร จึงไม่จำเป็นต้องไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ผู้บริหารโรงเรียน ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ตลอดจนนักเรียนมีความคิดเห็นและมีข้อเสนอแนะอย่างในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ให้ได้รับผลดีบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

³สวาท เสนาณรงค์, เรื่องเดิม, หน้า 234-244.

⁴บุญถิ่น อรรถจักร, "แนวนโยบายการผลิตครูในอนาคต" ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาอันคืบ 4 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 49-55.

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนรัฐบาล ในเขตศึกษา 4 ในด้านต่อไปนี้คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยตามครูผู้บริหารโรงเรียน
2. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ โดยตามจากครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ปัญหาและความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เรียนวิชาภูมิศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาในเขตศึกษา 4 โดยเลือกเอาโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด 5 จังหวัดคือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่และตรัง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. โรงเรียนชายและหญิงประจำจังหวัดรวม 9 โรงเรียน
2. ผู้บริหารโรงเรียนจากโรงเรียนละ 1 คน รวม 9 คน
3. ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2518 จำนวน 500 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษานี้ ถือว่าเป็นเครื่องมือวิจัยที่เชื่อถือได้

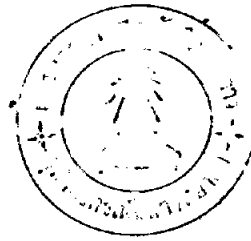
2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่าเป็นตัวแทน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเขตศึกษา 4

ความจำกัดของการวิจัย

1. ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย อาจได้คืนมาไม่ครบตามความต้องการ
2. แบบสอบถามที่ใช้ อาจสื่อความหมายได้ไม่ชัดเจนพอ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงไม่ตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการได้
3. คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม อาจไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอนและแบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ โดยทั่วไป เพื่อหาขอบเขตของปัญหาและใช้เป็นแนวทางสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถาม 3 ชุด เป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ ปัญหาการบริหาร สำหรับครูสอนวิชาภูมิศาสตร์เกี่ยวกับสถานภาพ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหาร ตำราแบบเรียน แนวคิดเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ ปัญหาเกี่ยวกับการสอนและนิรวัตผล และแบบสอบถามสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับสถานภาพ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนของครูสอนวิชาภูมิศาสตร์
3. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 20 คน ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ 5 คน ซึ่งศึกษาอยู่ในคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ส่งไปตามตัวอย่างประชากรที่กำหนดไว้
4. ตัวอย่างประชากร เลือกครูที่สอนวิชาภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน จำนวน 32 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 500 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำเสนอในรูปตารางผสมบทความ

คำจำกัดความ

วิชาภูมิศาสตร์ หมายถึงวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ
กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2503 อันวาทัยเรื่องราวของภูมิศาสตร์ภูมิภาค ภูมิศาสตร์
กายภาพและภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การจัดการศึกษาสายสามัญ มีสามชั้นคือ มัธยมศึกษา
ปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือ ผู้ทำการแทนครูใหญ่หรือ
อาจารย์ใหญ่ ของโรงเรียนประจำจังหวัดทั้งชายและหญิงในเขตศึกษา 4

เขตศึกษา 4 หมายถึง จังหวัด ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึงโรงเรียนที่สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาลกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คุณค่าของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยนี้อาจเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
ให้ดียิ่งขึ้นเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นแนวทางแก่สถาบันที่ผลิตครู ในการปรับปรุงหลักสูตร การผลิตครูสอน
วิชาภูมิศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางแก่อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาและศึกษานิเทศก์
หมวดสังคมศึกษา นำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป
4. เป็นแนวทางให้ผู้อื่นศึกษาวิจัยต่อไป